

KADDÂH(bk. ABDULLAH b. MEYMÜN
el-KADDÂH).**KADDESALLAHU SIRRAH**

(bk. KUDDİSE SIRRUH).

KA'DE
(القعدة)

Namazın rükünlerinden biri.

Sözlükte "oturma, oturuş" mânasına gelen ka'de fıkıh terimi olarak "namazların ikinci ve son rek'atlarında belli bir süre oturma" anlamında olup kuûd kelimesiyle eş anlamlıdır. Celse ve cülûs da aynı mânaya gelmekle birlikte daha çok iki secde arasındaki oturuş için kullanılır (bk. CELSE). Üç ve dört rek'atlı namazların ikinci rek'atında yapılan oturuşa ka'de-i ülâ, son rek'atında yapılan ka'de-i ahîre denir. İki rek'atlı namazların sonunda yapılan oturuş da ka'de-i ahîredir.

Fakihler bu oturuların hükmü konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Ka'de-i ülâ Mâlikî ve Şâfiîler'e göre sünnet, Hanefîler'e göre vâcip, Hanbelîler'e göre farz; ka'de-i ahîre ise bütün mezheplerde farzdır, yani namazın rükünlerindedir. İlk oturuşu gerekli gören Hanefî ve Hanbelîler'e göre bunun süresi teşehhüd (tahiyat) okuyacak kadardır. İkinci ka'denin oturma süresinin ne kadar olacağı hususunda farklı görüşler benimsenmiştir. Hanefîler'e göre ka'de-i ahîrede tahiyat okuyacak kadar, Mâlikîler'e göre selâm cümlesini söylemeye yetecek kadar, Şâfiîler'e göre teşehhüd ve "salli bârik"i okuyup namazdan çıkmak için verilen iki selâmdan ilkinin vermeye yetecek kadar, Hanbelîler'e göre ise teşehhüdü ve salli bâriki okuyup iki tarafa selâm verebilecek kadar bir süre oturmak gerekir. Ca'ferîler'e göre her iki teşehhüd namazın rükün olmamakla birlikte vâciptir; herhangi biri kasten terkedilirse namaz bozulur, unutulursa sehiv secdesi yapmak gerekir. Her iki oturuşta iki "şehâdet"i ve "salât"ı okumak, bu iki duayı okuyacak kadar beklemek teşehhüdün vâciplerindedir.

Hanefîler'e göre her iki ka'dede sünnet olan oturuş şekli, erkekler için sol ayağı yere döşeyip sağ ayağını parmaklar kibleye gelecek şekilde dikmek ve sol ayak

üzerine oturmak (iftirâş), kadınlar içinse sol oturak üzerine oturarak iki ayağını sağ taraftan çıkarmaktır (teverrük). Mâlikîler'e göre sağ ayak, parmaklar kible istikametine gelecek şekilde dikilir ve sol ayak sağ tarafa uzatılarak oturak üzerine oturulur. Bu aynı zamanda Hanefîler dışındaki mezheplerin teverrük yorumudur. Hanbelîler ve Şâfiîler'e göre ka'de-i ülâda iftirâş, ka'de-i ahîrede teverrük şeklinde oturulur. Mâlikîler'le Şâfiîler'e göre kadınlar da erkekler gibi otururlar. Hanbelîler'e göre kadınlar bağdaş kurarak veya teverrük şeklinde otururlar ki bu sonuncusu daha uygundur. Ka'de sırasında ellerin uyluk üzerine konulacağı hususunda ulemâ görüş birliğine varmıştır. Öte yandan mezhepler arasında bu ka'delerde okunan teşehhüdün sözlerinde ve hükmünde, ayrıca kelime-i şehâdet okunurken işaret parmağının belli bir şekilde kaldırılıp indirilmesinde de görüş ayrılığı bulunmaktadır. Mâlikîler'e göre her iki teşehhüd de sünnet, Şâfiîler'e göre ilk teşehhüd sünnet, ikincisi farz, Hanbelîler'e göre ilk teşehhüd vâcip, son teşehhüd farz, Hanefîler'e göre ise her iki ka'dede teşehhüd okumak vâciptir. Namazda oturuş şekli ve bu sırada okunacak dinî metinler konusunda ortaya çıkan değişik görüşler, Hz. Peygamber'in kolaylık sağlamak amacı taşıyan farklı uygulamalarına ve bunların yorumlanmasına dayanmakta olup bir görüşe uyup ona göre davranmak ibadetinin makbul sayılması için yeterlidir (ayrıca bk. TEŞEHHÜD).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "k'ad" md.; Şâfiî, *el-Üm*, I, 101; Tahâvî, *el-Muhtasar* (nşr. Ebü'l-Vefâ el-Efgânî), Kahire 1370/1950, s. 27-31; Kâsânî, *Bedâ'î*, I, 113; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 116-117; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, I, 532-541; Nevevî, *el-Mecmû'*, III, 449-450, 462-463; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, I, 193-194; Buhûti, *Keşşâfü'l-kınâ*, I, 356-358; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, *el-Hâşiye 'ale's-Şerhi'l-kebir*, Kahire 1328, I, 240-241; M. Kâzim et-Tabâtabâî, *el-'Urvetü'l-vuşşâ*, Beyrut 1404/1984, I, 683, 689-691; Cezîrî, *el-Mezâhibü'l-erba'a*, I, 194-200; "Cülûs", *Mu.F*, XV, 267-268; "Salât", a.e., XXVII, 69-70, 74, 79, 83, 97, 99-101.

EBUBEKİR SIFIL

KADEH
(القده)

Mânevî hal, ruhî haz,
şevk, cezbe ve vecd anlamında
bir tasavvuf terimi
(bk. ŞÜRB).

KADEH
(القده)

Eski bir hacim ölçüsü birimi.

Latince'de "sıvı kabı" anlamındaki cadus kelimesinden geldiği ileri sürülmektedir. Ölçek olarak kullanılan cadus özellikle 1,5 amphora veya 3 urna, 4,5 modius, 12 congius, 72 sextarius gibi değerlere sahipti. Yunanca'da kados ve kabos sıvı kabı anlamına geldiği gibi 2 quartlık hacim ölçüsünü de ifade eder. Kelime Şam Arapçası'na aslına daha yakın olan kâdûs şeklinde de girmiştir. Türkiye'de genellikle tahıl ölçümünde kullanılan ölçeği ifade etmek için halk ağızlarında muhtemelen kados veya kadehten bozulmuş gadik, godik, kadak, kadoz, kabus, kodik, ködük vb. kelimeler kullanılmaktadır. Kazakça, Kırgızca, Tatarca ve Uygurca gibi lehçelerde yer alan kadak adlı tahıl ölçeğinin de (409,51 gr.) kadehle ilgisi olabilir. Kadeh kelimesi birçok hadiste cam, ahşap, toprak veya metalden mâmul "bardak, kâse, su ya da sıvı kabı" anlamlarında kullanılmaktadır (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "kdh" md.). Önceleri pişmiş çamurdan, daha sonra ahşap ve bakırdan imal edilen bu ölçek tahıl, pirinç, un, kepek, şeker gibi kuru gıda maddeleri, özellikle de zeytinyağı gibi sıvı gıdanın ölçümünde ve eczacılıkta kullanılırdı. Daha çok Mısır ölçeği olarak bilinen kadeh Kuzey Afrika, Endülüs ve Yemen'de yaygındı.

Kâdûs ile kadehi iki farklı ölçü birimi olarak değerlendiren Endülüslü hekim Zehrâvî'ye göre birincisi 8 ksta, ikincisi 1,25 rıtl eşittir (*et-Taşrif*, II, 460). Endülüs'te kişniş ölçümünde kullanılan Mâleka kadehi 11 rıtl (= 176 ukıyye = 3520 İmâmî dirhemi) ağırlık kaldıracak bir hacme sahipti. Ölçüm şekline göre değişmek üzere kadehin aldığı buğday ve mısır 30-34 rıtl arasındaydı, arpa ise 1 rub' veya daha az gelirdi (Ebû Abdullah Muhammed es-Sakatî, s. 11, 13). İşbiliye kadehi 8 müd kepek, buğday kapçığı ve topalak, 1 rub' + 2 rıtl buğday ölçerdi (Muhammed b. Ahmed b. Abdûn et-Tücbî, s. 39, 52). Tenes sahfesinin yirmi dörtte birine tekabül eden kâdûsun hacmi de 3 peygamber müddüne eşitti (Bekrî, s. 62). İbnü'l-Ceyyâb, 6 peygamber sâına veya 6 müdde eşit olduğunu bildirdiği Endülüs kadehinin hacmini kendi devrinde kullanılan el arşını cinsinden hesaplamıştır ki bunun